

KULTURKRÓNIKA

A MUNKÁSSZINPAD ELHAJLÁSAI

Régen a munkásszínpad megelégedett a hagyományos színpad formáinak s módszerének átvételével. Megelégedett azzal, hogy bebizonyítsa: ime a munkásszínpad is tud ugyanolyan színvonalú műsort adni, mint a hagyományos műkedvelők. Megelégedett azzal, hogy előadásairól a lapok méltató kritikákat hoztak s hogy évente egyszer-kétszer szociális tárgyú darabokat mutasson be s a szakegyleti kabaré műsorába egy-egy haladottabb verset iktasson. A legsúlyosabb hibát azonban azzal követte el, hogy minden hagyományos színpad terméket fentartás nélkül műsorára tűzött. Igaz, hogy műveltségünk a hagyományos világ műveltségének a továbbfejlesztése, de nem kritika nélkül, mechanikusan, hanem szigorú kritikával, átértékeléssel, dialektikusan. És ha valljuk is azt, hogy, a hagyományos műveltség értékeire szükségünk van, ez nem jelenti azt, hogy minden műveltséget, sőt mindent, amit a hagyományos világ műveltségnek nevez, átvesz. Ezt még akkor sem teszi, ha a kifogásolt dolgok közt tényleges értékekre akad. (Pl. olyan műalkotásra, mely tartalmában antiszociális, de különben csupa művészet)

Ha a régebbi munkásszínpadok szolgáló módon átvették a hagyományos színpad termékeit, úgy a maiak épp az ellenkező hibába esnek. Ma sokhelyütt csak azt a színpadot ismerik el munkásszínpadnak, amelyik megfontolás és a viszonyok mérlegelése nélkül, kizárólag harcossal tartalmú műsort ad. Annyira túlzásba viszik ezt az irányt, hogy a kifejező formák teljes mellőzésével a munkásszínpadon egyszerűen népgyűlést rögtönöznek. Ezek szemében csak a tartalom (a szöveg, mondanivaló) a fontos és elég, ha a kimondott szó erős. A kifejezés változatai, az egyes műfajok: a dráma, a montázs, a kórusok sajátos szerkezete mit sem jelent. Mindezek valódi jelentőségét nem ismerik el. A szöveg mindenekelőtt! És az is csak meztelen, pusztá ráhatás lehet. Mást nem tűrnek.

Hát nem! A munkásszínpad nem egyszerű népgyűlés. A munkásszínpad eszmeileg ráhatást űz ugyan, de ezt a színpad művészi eszközeivel csinálja. Hisz a népgyűlés feladatát elvégzi a népgyűlés s ezt a feladatot a színpadra bízni annyit jelent, mint a színpadot a maga mi-voltában megszüntetni. Nem tagadjuk: a feltörekvő osztálynak szüksége van harcossal műveltségre. Ezt azonban túlzásba vinni egyértelmű a színpad teljes feladásával. A színpadon nem csak a szó, a mondanivaló jelentős. A színpadnak egy csomó sajátos törvénye, eszköze van. (Az előadott anyag irodalmi szerkezete és technikája, színpadtechnika, játék-, előadó-művészet, stb.) Ezek teszik teljessé a színpadot. Sőt maga a beszéd is nélkülözhető. A mozgással teljesen kifejező és közérthető művészetet kapunk. (Pl. a klasszikus balett és pantomim, vagy az ujjító beállítású mozgó kórus.) Aki ezeket az elemeket elveti és egyes szövegrészek folytonos ismétlésével akarja pótolni, az rossz vezető még akkor is, ha szerinte ezek a szövegrészek a ráhatás szempontjából értékesek. Ebből a hibás módszerből következik az is, hogy beérik a színpad régi formáival, ami egyhangúvá és érdektelenné teszi az előadást. Eredmény: a tömeg elmarad az előadásokról, hisz semmi újat nem

kap; a szöveg mindig ugyanazt közli, ugyanabban a formában

A munkásszínpadnak nemcsak szövegében, de kifejezésében is újítónak kell lennie. Épp' ezért olyasmit is kell játszania, amire a hagyományos színpadok nem képesek, vagy amit éppen tőlünk vettek át. (Kórusok, színpadi montázs, eleven ujságok, tömegjátékok, stb.) És éppen a kifejezés megújítása által frissíti fel és ragadja magához a feltörekvő rend a hagyományos színpad klasszikus értékeit.

Nem is olyan régen még arról volt szó, hogy a harcoló osztálynak csak harci műveltségre van szüksége. Ma már ez a felfogás sokban módosult. A változott viszonyok új helyzet elé állították a munkásszínpadot. A hagyományos színpadi műveltség kimerült, nem képes: ujat alkotni. Az önisméltés meg a giccs végnapjait éli. Ebben a helyzetben a munkásszínpad feladata: új színházi műveltség teremtése. Hogy ehhez a harcos műveltség anyagából vagy a negyedik rend síkjára áthozott egyéb értékek közül mit használ fel, azt az idők és a körülmények határozzák meg. Egy azonban tény: ma már a pusztán csak harci műveltség nem elegendő. Kaput keli nyitnunk a hagyomány klasszikusai előtt, mert szükségünk van rájuk, mert a fasizálódó napok színpadairól a klasszikusok is száműzve vannak. Át kell mentenünk a hagyományos műveltség értékeit, mert a hagyomány már nem ad klasszikusainak helyet s a művészet teljességével nem hozza színre azokat. Erre ma már csak a mi törekvésünk képes. Át kell menteni a klasszikusokat, mert csak a megelőző művelődés teljes ismeretében teremthetjük meg az új életösszefüggés műveltségét. Át kell menteni azért, hogy ezek a tényleges értékek ne semmisüljenek meg, hogy tanuljunk belőlük s hogy még ezeken a műalkotásokon keresztül is bebizonyíthassuk színpadunk életrevalóságát és előretörését a hagyományos színpad válságával szemben. Munkásszínpadra tehát a hagyományos műveltség klasszikus értékeivel is! És munkásszínpadra a népi kultúra tényleges értékeivel is! Persze átgondoltan kell cselekedni. Ne vegyük át vakon a hagyományos kultúra vívmányait. De vegyük át és alkalmazzuk azt és úgy, ami és ahogy színpadunk részére az adott időben és adott körülmények között megfelel

(Léva)

Háber Zoltán

A WEBB HÁZASPÁR. ötvenkét évvel ezelőtt alakult meg Londonban a Fabianus-társaság. Marx nem régen halt meg s bizonyos események azoknak látszottak igazat adni, akik szerint a polgári termelési rend marxi bírálata s az abból fakadó következtetés a tőkés fejlődés egy már lezajlott korszakához tartozik s az egész elmélet a történelmi hatóerők felületes bírálatának eredménye. Az uralkodó gazdasági rendszer nemcsak, hogy nem zuhant bele a megjósolt összeomlás szakadékába, hanem szinte beláthatatlan fejlődési lehetőségekre hivatkozhatott. Hasadt a föld imperialista meghódításának hajnala. Franciaország megvetette lábát Tuniszban; Anglia leverte az egyiptomi nemzeti lázadást s birtokába vette a faraók országát. Stanley, az akkor még valóban „fekete” Afrika belsejében tett felfedező utazásaival előkészítette a gyarmatok felosztásának hamarosan bekövetkező gargantuai lakomáját. Németország pedig éppen csak a küszöbére lépett az iparosodásnak. Másrészt hol tartott még a negyedik rend változtató felsorakozása, melynek a Kiáltvány írta elő a marsrutáját? Angliában a chartizmus vere-sege évtizedekre gyengítette meg a munkásságot a csak egyes, szektaként tengődő, egymással bőszen hadakozó jelentéktelen csoportok hittek még a szocialista gondolatban. Franciaországban az 1871-es katasz-